

ב"ה

פרשת זכור

מחה אמחה את זכר עמלק
שמות יז, יד.

בזמן הזה אין את החיוב של מחיית עמלק

בסיום פרשת השבוע נאמר^[1] "מלחמה לה' בעמלק מדור דור", ולפני זה נאמר^[2] "מחה אמחה את זכר עמלק" – שענין זה התחיל כבר בתור הכנה למתן-תורה, ומאז ישנו הענין ד"מלחמה . . בעמלק" בכל הדורות, ועד גם ב"דרא דמשיחא", ו"דרא דעלמא דאתי" (כדאיתא בתרגום ובמדרשים^[3]).

וידועה השאלה בזה^[4] בנגלה דתורה: מהו הטעם שבזמן הזה ליכא החיוב דמחיית עמלק? – ומחפשים על זה כמה הסברות, כמו, שבזמן הזה אין יד ישראל תקיפה, וכיוצא בזה.

ואחד הביאורים בזה*: החיוב "תמחה את זכר עמלק"^[5] (בגלל ש"מלחמה לה' בעמלק") – הוא רק כאשר ישנה כללות האומה דעמלק.

כלומר: אף על פי שהחיוב הוא "שלא יהא שם עמלק נזכר אפילו על הבהמה, לומר בהמה זו משל עמלק היתה"^[6], ועל אחת כמה וכמה שהחיוב הוא בנוגע לכל אדם שהוא מזרע עמלק – הרי חיוב זה חל רק כאשר כללות האומה דעמלק היא בשלימותה, או על כל פנים במציאותה, שאז, הנה גם כאשר ישנו איש פרטי, או אפילו בהמה, שלא מוחים אותם, הרי זה מוסיף תוספת כח וחוזק באומת עמלק.

וטעם הדבר – לפי שכללות הענין ד"מלחמה לה' בעמלק", שמצד זה נעשה החיוב ד"מחה תמחה את זכר עמלק", הוא, בגלל ש"ויבוא עמלק וילחם עם ישראל"^[7], ולכן, כשם שביאת עמלק למלחמה היתה בתור אומה (ולא בתור פרטים), כך גם החיוב ד"מחה תמחה" הוא על האומה.

* [בהבא לקמן – ראה] צפע"נ השלמה לח"ד (י, ד).

אמנם, לאחרי ש"עלה סנחריב ובלבל את כל האומות"^[8], הנה אף על פי שישנם פרטים דעמלק (אדם או בהמה) שהם באופן דמפוזר ומפורד, מכל מקום, הרי כללות האומה אינה במציאותה, ולכן, גם כאשר יודעים בודאי שאיש פרטי זה הוא מעמלק, שוב אין חיוב למחותו, כיון שמציאות פרטית זו אינה מוסיפה כלל בקיום כללות האומה דעמלק.

על פי זה יש לבאר ענין נוסף: איתא במשנה^[9] (והובא בגמרא^[10]) "בו ביום בא יהודה גר עמוני . . . אמר להם מה אני לבוא בקהל . . . אמר לו רבי יהושע מותר אתה . . . וכי עמונים ומואבים במקומן הן, כבר עלה סנחריב מלך אשור ובלבל את כל האומות . . . וכל דפריש מרובא פריש".

וכן איתא בתוספתא^[11]: "אמר מנימין, אני מצרי ראשון ונשאתי מצרית ראשונה, אשיא לבני מצרית שניה כדי שיהא בן בני מותר לבוא בקהל. אמר לו רבי עקיבא, מנימין טעית, הלכה, משעלה סנחריב ובלבל את כל האומות, לא עמונים ומואבים במקומן, ולא מצרי ואדומי במקומן כו".

ולכאורה אינו מובן: גם לאחרי ש"סנחריב בלבל את כל האומות", נשארה מציאותם של האישים, הפרטים. וכפי שמדייק בתוספתא^[12]: "דסנחריב לא היה מחריב אלא מעביר אותם לערים כו", היינו, שאין אנו יודעים היכן נמצאים המצרים, עמונים ומואבים, אבל מציאותם של האנשים נשארה בקיומה.

וכיון שכן, הרי הכלל ש"כל דפריש מרובא פריש", מהני רק בנוגע לאיש סתמי, אבל כאשר יודעים בבירור שאיש פלוני הוא מזרע מצרים, עמון או מואב, הרי לכאורה חלים עליו כל הדינים וכל ההגבלות שישנם על אומה זו.

ועל פי זה אינו מובן: כיצד אמר רבי יהושע לגר העמוני מותר אתה לבוא בקהל, וכיצד אמר רבי עקיבא למנימין, טעית כו' – הרי יתכן שבנוגע לאנשים פרטיים אלו ידעו בבירור שהם מזרע עמון ומצרים?

וההסברה בזה – שכיון שכאשר סנחריב בלבל את כל האומות בטלה כללות האומה ממציאיותה, הנה במשך זמן זה לא חלים הדינים וההגבלות שישנם על אומה זו.

קטע משיחת מוצש"ק פ' בשלח, י"א שבט, רשימת השומעים בלתי מוגה.
תו"מ ה'תשח"י ח"ב ע' 49.

אך עדיין קשה – ממה שכתוב בגמרא במסכת קידושין^[13] "כי הוה ניהא נפשיה דרבי, אמר, הומניא (עיר ששמה כך) איתא בבבל כולה עמונאי", אף על פי שזמנו של רבי היה לאחרי שסנחריב בלבל את כל האומות?

והביאור בזה: בהמשך דברי הגמרא שם: "מסגריא איכא בבבל כולה דמזירא היא" (ועל דרך זה נזכרו שם עוד מקומות), היינו, שמדובר אודות בני ישראל. ומסמיכות הלשון משמע שגם "הומניא . . . כולה עמונאי" הם בני ישראל, היינו שהם יוצאי חלציהם של גרים שנתגיירו מבני עמון, קודם שבלבל סנחריב את האומות.

ומובן בפשטות, שבלכול האומות על ידי סנחריב לא מהני לבטל את האיסור שחל על יוצאי חלציו של גר מבני עמון שנתגייר קודם שבלבל סנחריב את האומות, ולכן הוצרך רבי להודיע ש"הומניא . . . כולה עמונאי", שמוצאם מגרים שנתגיירו מבני עמון, ואסורים לבוא בקהל.

אמנם, כאשר בא אדם עכשיו – לאחרי שסנחריב בלבל את כל האומות – ואומר שהוא עצמו "גר עמוני" (ולא שהוא מיוצאי חלציו של גר שנתגייר בדורות הקודמים קודם בלכול האומות), אזי אומרים לו: "טעית", כי, גם כאשר איש פרטי זה יודע בבירור שהוא מזרע בני עמון, הרי לאחרי שסנחריב בלבל את כל האומות, בטלה האומה כולה ממציאיתה, ובמילא בטלו הדינים וההגבלות שישנם על אומה זו, כנזכר לעיל.

על פי זה מובן גם מה שמצינו במגילת אסתר שמדגישים כמה פעמים "המן בן המדתא האגגי – דלכאורה, לאחרי שנזכר יחוסו פעם אחת, מהו הצורך לחזור ולהדגיש זאת כמה פעמים?

והביאור בזה: כיון שהמן היה לאחרי שסנחריב בלבל את כל האומות – יש מקום לומר שלא חל עליו ועל זרעו החיוב דמחיית עמלק, כיון שכבר בטלה מציאותה של כללות האומה דעמלק.

ולכן מדגישים שהמן הוא "בן המדתא האגגי", כי, אגג היה מלך עמלק, ואיתא במדרכי^[14] ש"בְּלָבוֹל אֵינוֹ מוֹעִיל לְזֶרַע הַמְּלוּכָה, דמתוך חשיבותם הם ניכרים בכל המקומות".

קטע משיחת מוצש"ק פ' בשלח, י"א שבט, רשימת השומעים בלתי מוגה. תו"מ ה'תשח"י ה"ב ע' 49.

- [1] בשלח יז, טז.
[2] שם, יד.
[3] תיב"ע ומכילתא עה"פ.
[4] ראה תו"מ חט"ז ס"ע 109. לקו"ש חכ"א ס"ע 191 ואילך. וש"נ.
[5] ס"פ תצא.
[6] פרש"י עה"פ.
[7] בשלח יז, ח.
[8] ראה משנה וגמרא ותוספתא דלקמן.
[9] ידים פ"ד מ"ד.
[10] ברכות כח, א.
[11] קידושין פ"ה ה"ו.
[12] ד"ה מנימין – יבמות עו, ב.
[13] עב, סע"א (ובפרש"ט).
[14] ליבמות שם.

פרויקט זו נוסד בימי השבעה לזכרון ולעי"נ הרב גבריאל נח זוגתו רבקה הי"ד
- שלוחי כ"ק אדמו"ר במומבאי , אינדיא

נדפס ומופץ ע"י הרה"ת ר' שלמה לרר ומשפחתו שיחיו
שלמה נחמ"ה , צבייה זלאטע רייזל , שמואל , מנחם מענדל , ישראל אריה לייב , יוסף יצחק ,
שניאור זלמן , חיה מושקא , אברהם דוד , אהרן , חנה